

Сб.: *Творческий процесс и художественное восприятие*. – Л.: Наука, 1978. – С.159–174.
8. Станиславский К.С. *Несколько мыслей по поводу режиссёрского факультета (1931 г.)* // Сб.: *Об искусстве театра. Избранное*. – М.: ВТО, 1982. – С.98–101. 9. Паперный В. *Конец «антифункционализма»* // «Декоративное искусство СССР». – 1975. – №6(211). – С.29–31. 10. Егорьева Е. *Антидизайн Лукаса Самараса* // «Декоративное искусство СССР». – 1974. – №4(197). – С.53–54. 11. *Теоретические основы советской архитектуры* / В.Л. Глазычев, А.В. Иконников, Ю.С. Лебедев, Г.Б. Минервин, В.И. Рабинович, А.В. Рябушин, А.А. Стригалёв, Я.С. Хазанов, Д.Б. Хазанов – М.: Стройиздат, 1984. – С.244. 12. Станиславский К.С. *Из заметок об артистической этике и дисциплине* // Сб.: *Об искусстве театра. Избранное*. – М.: ВТО, 1982. – С.282. 13. *Державні будівельні норми України. Правила визначення вартості проектно-вишуквальних робіт, що здійснюються на території України (ДБН Д.1.1--7-2000)* / Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики. – К., 2000. – С.20. 14. Закон України «Про авторське право і суміжні права» / Постанова ВР України №3792-ХІІ від 23.12.1993. – К., 1993.

УДК 711

В.І. Проскуряков

Національний університет «Львівська політехніка»,
кафедра дизайну архітектурного середовища

РОЗВИТОК ПРОГРЕСИВНИХ ТИПОЛОГІЧНИХ ІДЕЙ

АРХІТЕКТУРНИМИ ШКОЛАМИ ЛЬВОВА І ДРЕЗДЕНА

(на прикладі результатів українсько-німецького проектно-навчального семінару «Дороги, що ведуть до Дрездена» та курсової роботи по реновації архітектурного середовища Александерпляцу в Берліні)

© Проскуряков В.І., 2010

Розглянуто деякі результати міжнародного концептуального проектування в межах навчального семінару «Дороги, що ведуть до Дрездена» та семестрового проектування з реновації архітектурного середовища Александерпляцу в Берліні, отримані у роботах студентів Львівської архітектурної школи, які можуть стимулювати розвиток сучасної архітектурної типології в історичних містах.

Ключові слова: кафедра дизайну архітектурного середовища, концептуальне проектування, архітектурна типологія

The article discusses some results of the international conceptual design within the educational seminar "Roads leading to Dresden" and semester planning for renovation of the architectural environment of Alexanderplatz in Berlin. These students work which were designed at Lviv architecture school can stimulate the development of modern architectural typology of historical cities.

Keywords: the department of design of architectural environment, conceptual design, architectural typology

Постановка проблеми

Вирішення проблеми генези і розвитку національної архітектури в Україні потребує не тимчасових, неглибоких, кон'юнктурних проектно-будівельних досягнень або наукових розвідок, присвячених окремим аспектам архітектурної діяльності, зорієнтованих на поодинокі часові періоди і етапи, стильові і функціональні рішення. А синкретичних, широких, динамічних

архітектурно-проектних заходів, в яких можна простежувати подібності і відмінності, автентичну, запозичення і синтез архітектурно-дійових методів як українських, так і закордонних творців.

Саме подібності і відмінності, автентика, запозичення і синтез в творчості національних і закордонних архітекторів є і залишаються найменше висвітленою стороною архітектурної діяльності від освіти до практики. Більше того, невизначеним залишається механізм творення архітектури – чи вона виникає суто евристично, або ж тиражується з найкращих і не дуже прикладів вдалих рішень національної і закордонної архітектури. Все сказане потребує досліджень, перевірки, апробацій, як в сенсі національних, так і космополітичних, загальнолюдських архітектурних феноменів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття в Україні з'явилися наукові праці – І. Фомина, В. Проскуракова, В. Куцевича, В. Тімохіна, В. Вадимова, Ю. Білоконя та ін., на рівні фундаментальних синкретичних досліджень та праці Б. Гоя, О. Проскуракова, О. Кордуняна, Р. Стоцька, Л. Шулдан, що присвячувалися дослідженню окремих або спеціальних архітектурних тенденцій, аналізу формування прогресивних архітектурних ідей як окремими творцями, так і архітектурними школами [1–5].

Але як і якою мірою ці ідеї можуть впливати на національну або ж інтернаціональну архітектуру і зокрема на розвиток прогресивних типологічних архітектурних ідей, розвиваються в часі і просторі незалежно від ідеологічних, політичних, соціологічних обставин і умов, достатньою мірою висвітлено не було.

Це особливо помітно на тлі різноманітних безвекторних публікацій про досягнення світової і національної архітектур у нечисленних вітчизняних напівавторських виданнях типу: «Архітектурний вісник», «Будуємо інакше», «Архітектор», «Архідея», «Цивілізація», «А10» та ін.

В них повністю відсутні публікації про місце і реальний рівень та алгоритм творення саме української архітектури, її перспективність, доцільність, ефективність сьогодні і в майбутньому. Не як окремого, оригінального, автентичного явища, а як інтернаціонального засобу у вирішенні спільної мети, де формою перевірки є спільні наукові, пошукові, навчальні, експериментальні, реальні проекти і будови.

Ось чому **метою цієї публікації** стало висвітлення тенденцій розвитку прогресивних архітектурних типологічних ідей на прикладі результатів проектно-навчального семінару «Дороги через Дрезден: Урбаністичне проектування у Дрездені» та семестрового проектування з реновації архітектурного середовища Александерпляцу в Берліні. Отримані в проектах студентів Львівської архітектурної школи, вони можуть бути каталізаторами розвитку сучасної архітектурної типології в історичних містах світу.

Ідеї ці були задекларовані в проектах міжнародного навчального семінару, що відбувся в листопаді 2009 року під егідою кафедри містобудування Дрезденського технічного університету, Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка» та кафедри дизайну архітектурного середовища.

Ідеологію і концепцію семінару розробили професори Х. Шелленберг з Дрездена та професор В. Проскураков зі Львова, за активної участі викладачів обох інституцій Б. Гарбаума, Б. Гоя, Ю. Богданової, Д. Гаманна.

Було сформульовано тему проектно-навчального семінару, яка надалі трансформувалася в тему «Міста світу перебувають в стані перманентних якісних просторових, містобудівних і архітектурно-типологічних трансформацій», а тому пошук єдиної розпланувальної стратегії у середовищі самих трансформацій є річчю першочерговою.

Головною причиною проведення семінару став факт, що в Дрездені не тільки не вирішилися, а навіть загострилися проблеми як збереження історичного міського середовища, просторовий естетичний, планувальний, культурний потенціал якого був майже повністю знищений наприкінці II Світової війни, так і проектування нової архітектури, особливо в межах історичної, або на межі з історичною архітектурою. Метою семінару було розроблення заходів збереження, концепції

сучасного проектування в історичному центрі Дрездена та поза його межами. Концепція мала спиратися на результати серії пошукових проектів у межах міського Рингу, окремих ділянок і вузлів в історичному центрі, нового проектування в районі річкового порту і прилеглих територій, а також реновації будівель, споруд і ділянки Дрезденського телецентру. Щодо концепції реновації Александерпляцу в Берліні, то це була хоча і виокремлена мета щодо розвитку просторів і функцій однієї зі складових міста, але здійснена так само абсолютно модерними засобами в історичному центрі.

Керівники семінару і учасники – студенти об'єдналися в спільну команду в Дрездені 25 жовтня 2009 року.

У просторі, часі, дії проектно-навчальний семінар було сплановано так, що, стартувавши 26 жовтня, визначенням пошукових завдань, науково-дослідницькими, авто- і пішохідними екскурсіями по місту, а також екскурсіями до конкретних, запланованих до проектних пошуків місць, створенням спільних українсько-німецьких проектних груп, семінар фінішував 28 жовтня у вигляді просторових містобудівних, архітектурних проектів – клаузур. Ці проекти після презентації і широкого обговорення в Дрездені, у Львові мали бути доопрацьованими до рівня не тільки семестрових, навчальних проектів, а і робіт з рисами конкурсних проектів на задану тематику.

Це стосувалося і розробок щодо Александерпляцу, але у ще більш стислі строки, аналіз, усвідомлення завдання і оперативне проектне реагування на які мало відбутися протягом неповних двох днів 29–30 жовтня з доопрацюванням до стадії повноцінних проектів в кафедральних умовах ІАРХ протягом зимового семестру.

Основна частина

Серед майже 20 проектів, розроблених студентами Львівської архітектурної школи під керівництвом професора В.І. Проскурякова, доцента Б.В. Гоя і викладача Ю.Л. Богданової для міст Дрездена і Берліна, найперспективнішими виглядають такі. Проект реновації Рингу в Дрездені, розроблений студентами А. Хіром і О. Сінкевич (рис. 1.). Аналізуючи містобудівні проблеми в центрі міста, автори дійшли висновку, що історично утворене «кільце» Рингу, яке повстало на місці оборонних мурів періоду середньовіччя, є бар'єром для пішохідного руху і відмежовує – центр міста від інших просторів. Основна проблема сучасного Рингу – посилений рух усіх видів міського, а також транзитного транспорту. Ось чому метою проекту стало перетворення «транспортного кільця» на зону активної громадської і пішохідної функції. Реінтеграцію просторів Рингу автори здійснюють засобами ландшафтної і громадської архітектури, завдання якої – розвиток функцій: рекреаційної, освітньої, розважальної, ігрової, спортивної. Це дасть змогу активізувати простір Рингу до активного різновекторного життя як для мешканців, так і для гостей міста.

За задумом авторів, на Рингу в районі Цвінгеру мають домінувати спортивні функції. Ділянку Рингу від Ратуші до синагоги автори спроектували як простір для активного відпочинку, який розпочинається і закінчується амфітеатрами з широкою жанровою палітрою функцій. Транспорт у межах активної зміни, трансформації і розвитку функцій Рингу автори переносять на мінусові позначки під землею.

Також вони запланували аудиторії для активних занять студентів Академії мистецтв під відкритим небом.

Декілька проектів студентів: І. Поважняк, Х. Кухарської, В. Скоблікова – були присвячені реновації і розвитку функцій річкового порту м. Дрездена.

І якщо проект В. Скоблікова має на меті вдосконалення планувальної, просторово-функціональної, технологічної, транспортної організації схеми порту і прилеглих територій, то роботи І. Поважняк і Х. Кухарської розглядали міський порт ще й як культурно-видовищну і культурно-просвітницьку будівлю.

В. Скобліков запроектував новий порт майже в межах контуру попередньої існуючої споруди. З тією різницею, що потрактував і розв'язав архітектуру вокзалу так, що вона внаслідок використання сучасних матеріалів розчинилася, інтегрувалася в силуети і пейзажі центральної історичної частини міста. Нова прийнята автором схема завантаження і розвантаження суден дає

змогу збільшити і прискорити обслуговувальні процеси, зробивши роботу міського порту більш ефективною і доцільною (рис. 2).

Натомість в своєму проєкті І. Поважнюк розглядає простір порту як своєрідний музей історії міста.

Залишивши по фронті порту, на межі міста і річки, існуючі, але перепроєктовані для більш гнучких транспортних функцій будівлі, автор у новому комплексі запроєктувала музей у вигляді перекинутої піраміди a-la О. Німейєр, більшість об'єму якої ховається в землі. Піраміда виглядає немов дерево історії, вершина якої губиться в глибині століть, а рівні-поверхи, що відповідають історичним зрізам, є просторовими макетами-аналогами міста тієї чи іншої історичної епохи, починаючи від 1206 року.

Як поєднання портових функцій із програмою молодіжного центру вирішила свій проєкт Х. Кухарська. Приховавши за існуючими будівлями порту головний фасад центру, автор пов'язала його з акваторією Ельби консолями-галереями, функціями яких є і комунікаційні, і рекреаційні.

І хоча влаштування за проєктом у цьому центрі аквапарку, музею сучасного мистецтва, кінокомплексу виглядає не надто переконливим, розширення функцій порту в напрямку додаткових можливостей щодо обслуговування мешканців Дрездена і гостей саме тут має в майбутньому перспективи.

Складним виявилось завдання з реновації і реконструкції будівель споруд ділянки телецентру в м. Дрездені. Єдине, на що насправді вистачило сил і знань студентам В. Кохановському і Т. Вовку, так це обіграти в сенсі перепристосування самі вежі телецентру.

Перший допроєктував до існуючої телевежі бізнес-центр висотою 135 метрів, перебивши типові поверхи, багатофункціональними поверхами на позначках плюс 71 та 78 метрів, внаслідок чого композиція почала нагадувати щоглу з вітрилом.

Другий взагалі замаскував телевежу в об'ємі висотної будівлі, використавши її і як ядро міцності, і як головну комунікацію. Загалом автор вирішив створити багатофункціональну будівлю, яка немов обернулася довкола існуючої вежі, як комбінацію семи блоків різної висоти, площі, об'єму, різних функціональних програм: вхідна група, потім мінімаркети, просвітницький блок, виставкові зали, парк дитячих розваг, блок ресторанів, кафе, барів, парк екзотичних рослин. І наверху над ним комбінація оглядових майданчиків.

На окремих ділянках запроєктували свої об'єкти В. Кульчицький (картинна галерея), Х. Захарова (Музей сучасного мистецтва), Ю. Кречковська (Виставкова галерея).

Всі ці студенти вирішили свої будівлі у вигляді скульптур. Картинна галерея В. Кульчицького (рис. 3.) на ділянці навпроти мерії була вирішена як скеля-хвиля, як символ безсилості часу над силою і вартостями творів мистецтва. І якщо екстер'єр будівлі і виглядає як статична конструкція часу від моменту народження мистецтва і до сьогодення (матеріалізована грубим бетоном хвиля часу), структурована на його періоди піднесення, то інтер'єр, навпаки, потрактований як єдиний універсальний простір, в якому немає ні стін, ні стель, а є єдиний синкретичний простір творчості.

Музей сучасного мистецтва Х. Захарової вирішений як просторова композиція супрематичних, прямокутних об'ємів, а виставкова галерея Ю. Кречковської як композиція – скульптура супрематичних прямокутних об'ємів з утилітарною функцією (кабінети, допоміжні, адміністративні приміщення, запасники), немов вмонтованих у об'єм кристала для виставкових просторів і приміщень. Ця прозорість основних просторів була спробою авторки експонувати твори мистецтва на пейзажах, силуетах і фасадах історичних будівель центру м. Дрездена.

Цікавим і за концепцією, і за архітектурним рішенням слід визнати проєкт І. Чолій, яка запропонувала багатофункціональний центр для культурної діяльності «Містечко на воді» у вигляді плавучого дебаркадера – корабля. Вирішений як величезний корабель-конструктор центр на воді архітектурно-складові, просторово-функціональні частини якого мають вигляд букв з яких складається слово «DREZDEN», передбачає на різноманітний режим функціонування: і як корабля-театру, і як корабля ярмаркового, виставкового, рекреаційного призначення. Він може працювати і як одна єдина просторова і функціонально пов'язана споруда, і як дисперсний комплекс окремих майданчиків, будівель, амфітеатрів, сцен, галерей, подвір'їв, містків, пірсів, придатних до експлуатації за індивідуальними функціональними програмами, рознесеними і в просторі, і в часі, по обидва боки річки Ельби, як в самому місті, так і за його межами (рис. 4.)

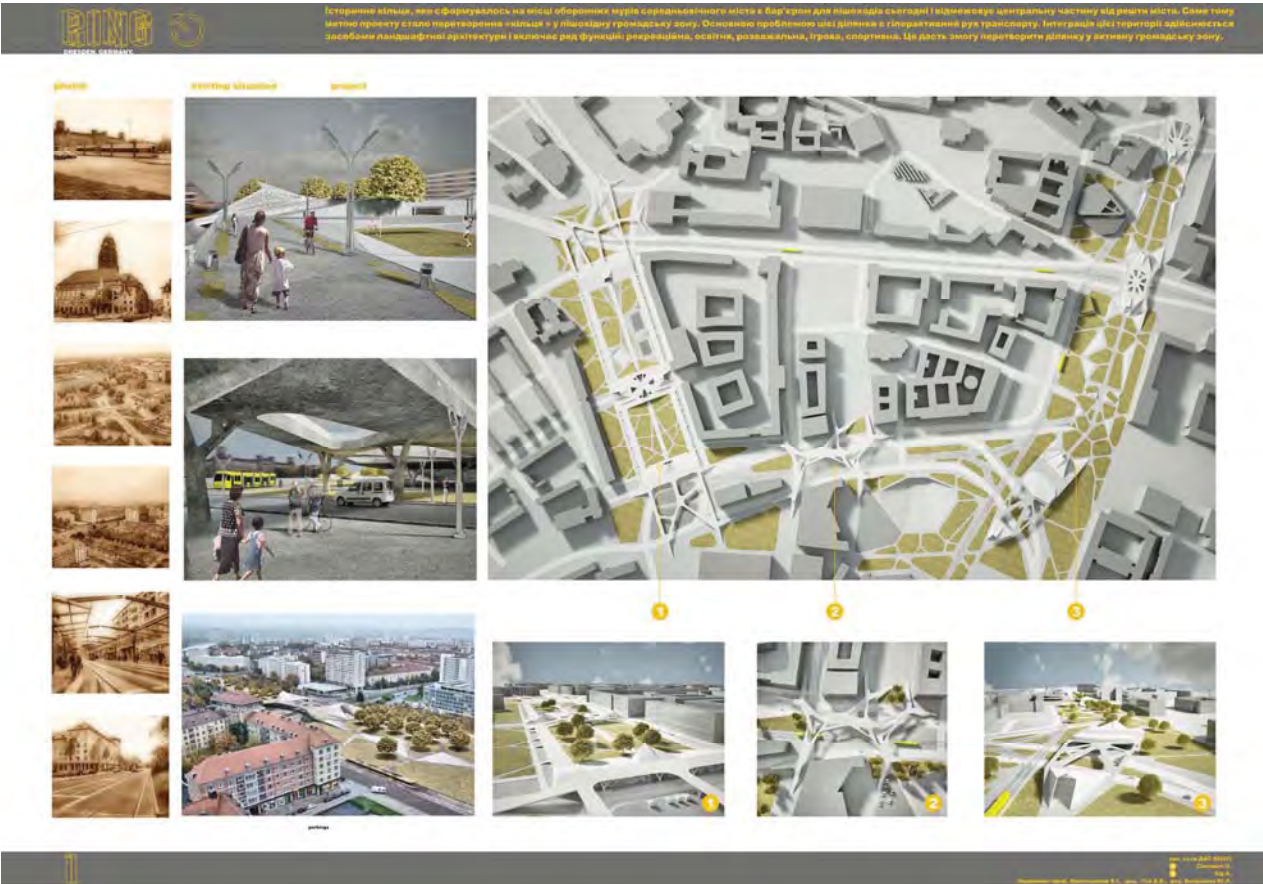

Рис. 1. Фрагмент проекту реновації Рингу у м.Дрездені, авторський колектив: ст. А. Хір, ст. О. Сінкевич; керівники: проф. В. Проскураков, доц. Б. Гой

Рис. 2. Проект реновації і розвитку функцій річкового порту у м. Дрездені, автор: ст. В. Скобліков, керівники: проф. В. Проскураков, доц. Б. Гой

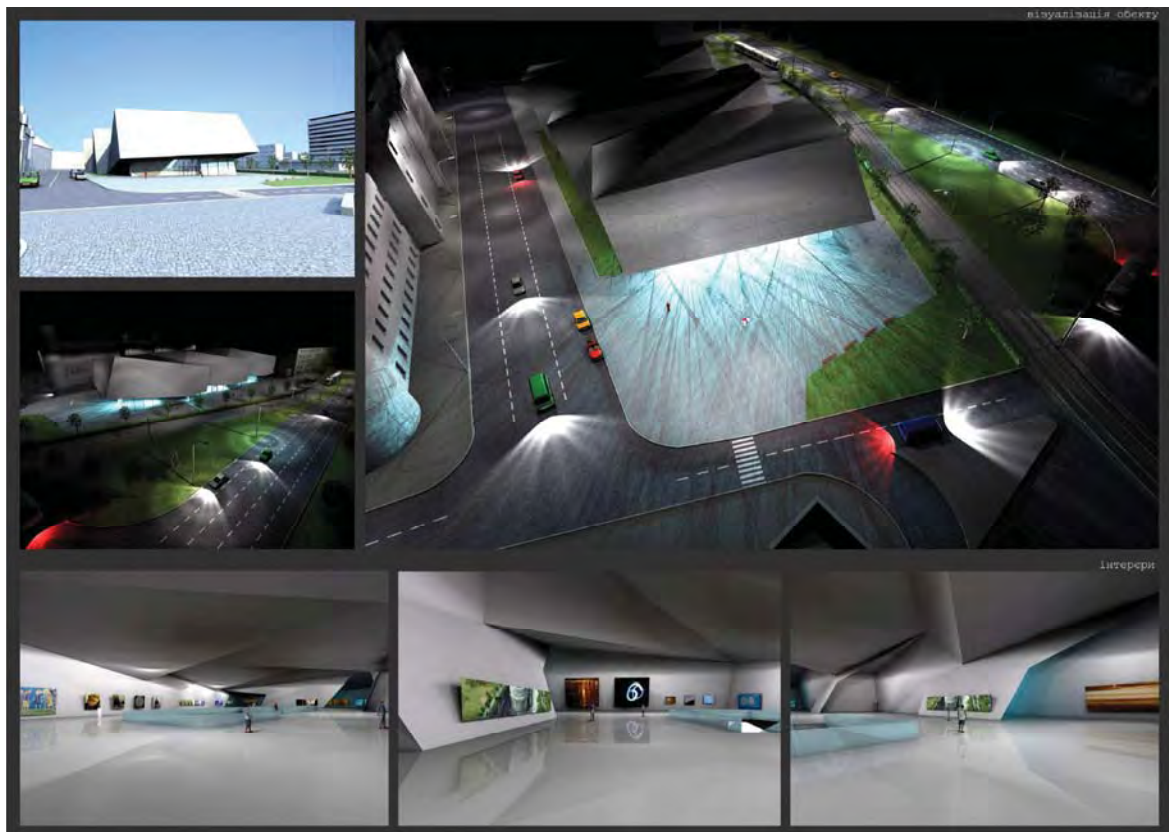

Рис. 3. Фрагмент проекту нової Картинної галереї у м. Дрездені, автор ст. В. Кульчицький; керівники: проф. В. Проскураков, асист. І. Воронкова

Рис. 4. Проект плавучого культурного центру «Містечко на воді» у м. Дрездені, автор ст. І. Чолій, керівники: проф. В. Проскураков, доц. Б. Гой

а

б

Рис. 5. Фрагменти проектів концепцій розвитку простору і функцій Александрплярц у м.Берліні: а – принципи розвитку площі, автор ст. К. Литвинюк; б – засоби розвитку функцій і просторів площі, автор ст. С. Глуховецький; керівники: проф. В. Проскураков, асист. Ю. Богданова

Особливе місце серед робіт львівських студентів належить проектам, присвяченим реновації Александрплярц в Берліні. Найбільше вдалимими можна визнати проекти, створені студентами К. Литвинюк і С. Глуховецьким під керівництвом професора В. Проскуракова. Перший був присвячений концепції розвитку простору і функції цієї площі, другий – засобам і заходам розвитку. В першому проекті автор трактує Александрплярц і як головну, цивілізаційну координату людства загалом і водночас як головний презентаційний простір Німеччини. За переконанням автора, ця площа не просто найважливіший комунікаційний простір Берліну, який вулицями, перевулками, скверами, парками інтегрований в міську тканину. Ні, це своєрідна агора в сучасному розумінні, простір якої може трансформуватися у амфіладні, коміркові, загальні системи у відмітках землі, над площею і під нею.

Простір може бути гнучким, пустим, ущільненим, перетікати по сторонах світу, бути ближчим і дальшим, великим і малим, бути інформативним, радісним, об'єднувальним (рис. 5а). За цією концепцією у другому проекті автор пропонує палітру засобів і заходів для створення названих просторів. Автор пропонує розвивати розважальні виставкові, презентаційні, політичні, рекреаційні, ландшафтні функції, використовуючи як стаціонарні (підземні) будівлі споруди, так і мобільні, трансформовані, збірно-розбірні, пересувні; з металевих і пневматичних, пластмасових, традиційних матеріалів, перетворюючи Александрплярц залежно від потреби на головне фойє, сад, ресторан, ярмарок, простір для маніфестацій, театр, кінотеатр Берліна, Німеччини, Європи; у вигляді будівель, просторових утворень, садів і парків... (рис. 5б).

Подану вище редакцію студентських ідей оформляли значно пізніше під час семестрового проектування в камеральних умовах ІАРХ у Львові, і було візуалізовано у фото, схемах, ескізах, малюнках, макетах.

Загалом усі названі вище проекти було виготовлено вже у січні 2010 року, а 24–28 травня виставлено у приміщеннях Інституту архітектури Львівської політехніки на спільній виставці німецьких і українських студентів.

Отже, можна зробити такі висновки щодо результатів семінару.

Висновки

1. Сучасні засоби отримання інформації дали змогу тим студентам, які не відвідали місця майбутнього проектування у Дрездені і Берліні у складі учасників науково-дослідної екскурсії, проектного семінару, так само якісно оцінити, проаналізувати, узагальнити, виявити особливості запропонованого для проектування середовища, як і студентам, що були безпосередньо учасниками «німецької» частини семінару.

2. Повоєнний стан архітектурного середовища центру Дрездена, знищеного під час бомбардування 1945 року, вимагав пошуку нових методів сучасного проектування в історичних містах. Використання виключно алгоритмів існуючого середовища з метою гармонізації «нової» і існуючої архітектури тільки в місцях безпосереднього проектування не могло у випадку Дрездена привести до вдалих проектних рішень. Ось чому практично усі учасники проектування шукали і знаходили фундаментальні координати генези і розвитку середовища міста загалом. Місця виникнення і вектори просторового розвитку стартових поселень, головні візуальні репери – природні і антропоморфічні – гори, вежі та ін.; зміни місцезоташування і конфігурації річок, доріг, лісів, садів тощо.

3. Вперше в досвіді проектування кафедри дизайну архітектурного середовища учасники семінару дійшли висновку, що методи створення нових архітектурних форм модерних будівель в історичному середовищі мають передбачати створення не контрастних, гібридних, або римейків споруд (що нагадують знищені будівлі минулого), а проєктованих будівель-скульптур, які ментально, гармонійно, функціонально й емоційно пов'язані із загальним середовищем міста, форми, технології, матеріали яких є сучасними за суттю і за образом.

4. Представники Львівської архітектурної школи, враховуючи досвід і напрацювання місцевих і європейських архітекторів і ґрунтуючись на результатах аналізу усіх слуханих ідей сьогодення і минулого, запропонували власні архітектурно-просторові рішення. Неоціненним для них став досвід, отриманий ними під час навчального пошукового і експериментального проектування в Україні, у Львові.

5. Час спеціалізованого проектування в середовищі історичних міст Європи пройшов (тільки реставрація, чи тільки реновація, чи тільки...). Настав час синкретичного проектування, в якому синтезуючим засобом є і залишиться у майбутньому саме дизайн середовища, дизайн архітектурного середовища, незалежно, історичне це середовище чи ні, дизайн архітектурного середовища на межах спеціальностей, напрямків, груп, типів, видів, розпланувальних рішень (урободидизайн, дизайн водночас ландшафтний, просторовий, дійовий, середовищний), тобто архітектурний.

1. Проскураков В. Архітектура і екологія. Простір проти стресу // Ратуша. – 1993. – №116(438) – С.6. 2. Проскураков В. Архітектурні конкурси. Дебюти осені 95, весни 96 // Маєстро.- 1996. – №1. – С. 10–11. 3. Тимохін В.О. Конкурс «Артека» в Київському середовищі.// Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – К.: КДТУБА, 1998. – Вип.3. – С.143–151. 4. Проскураков В.І. Антологія та ідеологія оглядів конкурсів дипломних проєктів випускників архітектурних шкіл України кінця ХХ початку ХХІ століть // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка» Архітектура. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2003. – №486. – С.176–186. 5. Проскураков В., Черкес Б. Міжнародне концептуальне проектування як метод генерування прогресивних ідей в архітектуру сучасної України (на прикладі результатів українсько-російського проектного семінару «Портополіс Одеса 2005 року») Сборник научных трудов ОГАСА. – Одесса: Астропринт, 2007. – №9–10: Региональные проблемы архитектуры и градостроительства. – С.651–662.